

Dialog i stadsbyggandet

Sammanfattningar av seminarium och workshop i Göteborg 26 mars 2013

Dialog i stadsbyggandet

Sammanfattning.....	3
Introduktion <i>Ann-Louise Hohlfält, Mistra Urban Futures</i>	5
Makt, dialog och viljan till politisk delaktighet <i>Hans Abrahamsson, Göteborgs universitet</i>	7
Barnkonsekvensanalys och Socialkonsekvensanalys som utgångspunkt för dialog <i>Ulrika Lundquist, Göteborgs stad</i>	8
Upplands Väsby:s unika arbetssätt och processer med medborgardialog <i>Kristina Sandberg, NAI Svefa, Johannes Wikman, Upplands Väsby kommun</i>	10
Barn och unga i fokus när Drottninghög utvecklas <i>Katarina Carlsson, Helsingborgs stad</i>	12
Botkyrkaborna i tidig dialog om översiktsplanen <i>Sofia Wiberg, Urban and Regional Studies, KTH</i>	13
Workshop - inledning.....	15
Grupp 1:	16
Grupp 2:	18
Grupp 3:	20
Grupp 4:	22
Grupp 5:	25

www.mistraurbanfutures.se

Dialog i stadsbyggandet

Var: Centralhuset konferens

När: tisdagen den 26 mars klockan 09.15-16.30

Sammanfattning

Den 26 mars 2013 ordnade Mistra Urban Futures en seminariedag om Dialog i Stadsbyggandet, bland annat som en uppföljning av det nätverksarbete som bedrivits inom Delegationen för Hållbara Städer, och som en respons på ett ökat intresse för kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte.

Dagen inleddes med en översikt över forskningsläget internationellt och i Sverige och med en genomgång av några praktiska exempel och erfarenheter från olika kommuner runtom i landet.

Hans Abrahamsson, forskare vid Göteborgs universitet, talade om vikten av dialog som underlag för en socialt hållbar utveckling och för att motverka ojämlikhet och orättvis fördelning av resurser.

Stadsbyggnadskontoret i Göteborg arbetar med konsekvensanalyser för barn och för sociala frågor. Ett stort antal kommunala tjänstemän har utbildats i att arbeta med dessa analyser, bland annat för att få fram så mycket kunskaper som möjligt, i ett så tidigt skede som möjligt av processen, berättade Ulrika Lundqvist från Göteborgs stad.

Presentationer av olika perspektiv av dialogarbete i Upplands Väsby, Helsingborg och Botkyrka avrundade förmiddagen. I Väsby har arbetet med medborgardialog bidragit till en omfattande strategisk omstrukturering av verksamheten och det sätt den utförs på. Från Helsingborg beskrevs arbetet med att tillsammans med invånarna, framför allt barn och unga, i en stadsdel förändra synen på området till det bättre. I Botkyrka har ett omfattande dialogarbete genomförts, såväl genom möten och personliga kontakter som på nätet. En omfattande kunskapsmängd har genererats, inte minst om hur invånarna ser på olika områden i kommunen.

Presentationerna följdes efter lunchen av ett antal grupparbeten där dels frågeställningar togs fram inom de områden där deltagarna uppfattade att det finns ett behov av ytterligare kunskaper, och därefter av diskussioner i nya grupper av deltagare om de specifika områdena. De rubriker, eller teman, som diskussionerna kom att fokuseras kring var Politikens roll, Aktörer och maktfördelning, Resultatet av dialog och gestaltning, Syften och tillit i dialogarbetet, samt en grupp som tog sig an flera frågor: Kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte/Målgrupp och kommunikationsvägar/Representativitet och demokrati.

Sammanfattningsvis kan man säga att diskussionen var bred men att de teman som valdes ut belyste de viktigaste frågeställningarna och områden med mest behov av kunskap. Framför allt identifierades kunskapsbehovet och de viktigaste frågorna att arbeta vidare med till följande:

- Hur kan man få politikerna att vara med i dialogarbetet och ge sanktion för att det tar längre tid att genomföra en process med dialog som grund? Hur kan man skapa tillit och förståelse mellan medborgare, invånare och politiker? Och hur kan man få tjänstemän och politiker att vilja dela makt?
- Hur skapar man tydliga, konkreta resultat så att medborgarna inte tröttnar av de långa processerna?
- Hur kan man organisera för att skapa goda förutsättningar för dialog i tidiga skeden, där frågorna följer med hela vägen till ett genomförande?
- Hur kan man utbilda praktiker och politiker till att kunna arbeta på ett bra sätt med dialog? Hur kan man få planerare att arbeta i funktion som projektledare på ett bra sätt och jobba ihop med andra discipliner?

Introduktion

Ann-Louise Hohlfält, Mistra Urban Futures

Annie är ansvarig för Göteborgsplattformen inom Mistra Urban Futures. Centrumet arbetar med forskningsprojekt i nära samverkan med olika aktörer i samhället, där centrumet kan vara en samlade kraft och få aktörer att prata om frågor som inte kan lösas på egen hand. Huvudkontoret ligger i Göteborg, liksom Göteborgsplattformen, andra plattformar finns i Kisumu, Kapstaden, Manchester och Shanghai, med många gemensamma frågor.

Mistra Urban Futures konsortieparter har lyft dialogfrågorna som viktiga. Mistra Urban Futures arbetar med frågorna på olika sätt, bland annat pågick ett pilotprojekt under 2010-2011, projektet KAIROS - kunskap och arbetssätt för rättvisa och socialt hållbara städer – pågår nu med Hans Abrahamsson som projektledare, Lisa Bomble som följeforskar om medborgardialogen i Lerums kommun.

Varför är vi här idag?

En fråga från Delegationen för hållbara städer och nätverket Stadsbyggnadsdialogen handlade om hur forskningen på området ser ut. Mistra Urban Futures tog sig an uppgiften och det ledde till den kunskapsöversikt som Tinna Harling och Jan Riise gjort under hösten.

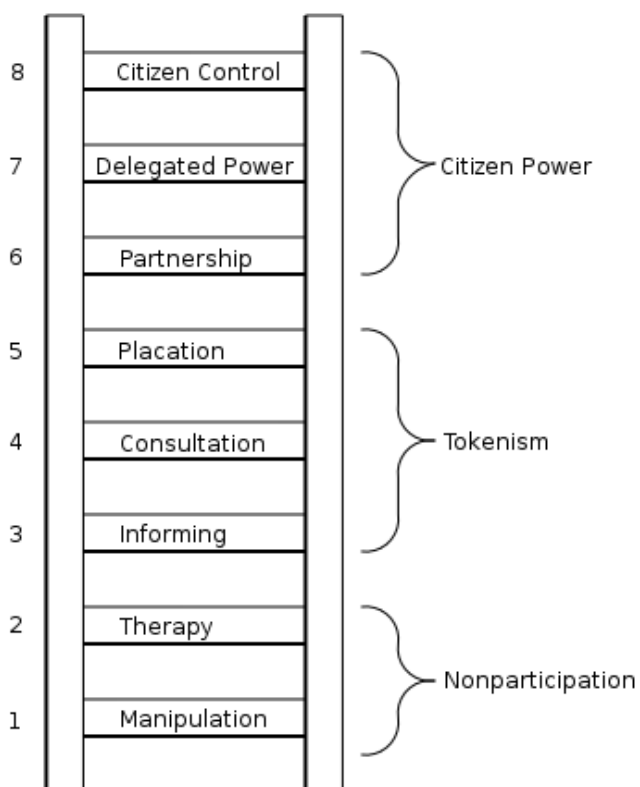
Forsknings- och praktikerperspektiv

Jan Riise, Mistra Urban Futures, och Tinna Harling, Tjörns kommun

Det är en förvånansvärd överensstämmelse bland många forskare att det finns mycket kvar att göra, det vill säga det finns en del forskning gjord men det finns fortfarande många kunskapsluckor.

Delaktighet och dialog har en lång historia och generellt anses det att delaktighet är av godo. Det berikar både samhället och den enskilda människan.

Delaktighetsstegen ("Arnstein's ladder") är ett sätt att illustrera hur deltagande och delaktighet utformats, där de översta stegen är reellt medinflytande och delad makt.

Boverket har gjort en förenklad trappa. Medbestämmande är den högsta formen av delaktighet.

Det finns dock även kritiska röster som menar att dialog som ger en särskild grupp medborgare större möjligheter att påverka kan urholka den representativa demokratin.

En amerikansk studie visar att fler intressenter leder till fler genomförda planer. Den enskilt mest effektiva åtgärden en planerare kan göra är att bjuda in fler deltagare i processen. Dialog med människor är också en viktig källa till kunskap.

Tinna berättade om hur hon samlat in kunskap via en matris som skickats ut till olika nätverk- Stadsbyggnadsdialogen, SKL:s nätverk m.fl. Varje gång ställdes frågan om de kände till någon som jobbade med frågorna och på så sätt identifierades nyckelaktörer via en s.k. snowballing-metod. Syftet var att identifiera kunskapsbehov och att hitta goda exempel. Många som tillfrågats i kartläggningen är med under dagen.

På Tjörn har kommunen arbetat med flera olika metoder - Cultural planning, fokusgrupper m.m. för att ta reda på vad som är Tjörns själ.

Så här långt så finns det några slutsatser. Det behövs mer följeforskning och fler praktiska exempel på hur man kan samverka, både med medborgare men också med företag och föreningar. Det behövs kunskap om metoder och om värdet med tidiga dialoger. Det krävs en bättre uppföljning och mer utbildning för tjänstemän och politiker. För att kunna skapa

en meningsfull dialog så är förutsättningen att man vill dela makt. Det finns behov av att veta hur man organiserar arbetet.

Det är viktigt med en samverkan med flera olika tjänstemän i kommunen, om det enbart är planerare och arkitekter inblandade så blir det inget.

I kunskapskartläggningen så har fokus legat väldigt mycket på den offentliga sektorns dialog d.v.s. dialog mellan kommunala tjänstemän/politiker och medborgare.

Från publiken:

Fanns det åsikter om huruvida politiker behöver utbildningen?

Svar: Ja, det har varit flera som påtalat att politiker har nämnts som en viktig målgrupp.

Från en politiker i publiken så finns det en önskan om att få medborgare att inte bara tycka utan även att göra- bygga caféet som alla vill ha till. Finns det något i arbetet som visar på det?

Svar: Forskningen visar att en väldigt viktig faktor är att det finns ett mandat för att ha en dialog och politiker som lyssnar och vill ta till sig kunskap som kommer fram.

Regionen har en annan typ av dialogprocess. De ser att det är väldigt viktigt av hälsofrämjande skäl att bedriva en dialog

Tinnas och Jans presentation finns på Mistra Urban Futures hemsida under Events.

Makt, dialog och viljan till politisk delaktighet ***Hans Abrahamsson, Göteborgs universitet***

Hans höll ett kärvtänligt och öppenjärtligt "brandtal" om dialogens betydelse för en socialt hållbar utveckling i vår tids stora samhällsomdaning som globalisering, migration och urbanisering genom det sätt de samverkar driver fram.

Dialog har hittills handlat mest om bättre beslutsunderlag. Kanske också som "mellanvalsdemokrati". Kritiken har handlat om risken att resursstarka får ännu mer om att säga till. Dialog har fått en helt ny betydelse. Utmaningarna vi har är så komplexa att det krävs att fler aktörer är involverade för att de ska kunna lösas

Globaliseringen gör att flödet av information ökar och med teknikens hjälp så kan vi tillbringa vårt vardagsliv på flera platser på samma gång. Vad betyder det för människans identitet? De urbana miljöerna växer som det knakar, liksom inkomstklyftorna. Urbaniseringen skapar en ojämlikhet och orättvis fördelning av resurser. Det finns en risk att

städer blir slagfält för sociala konflikter. Komplexiteten i samhället ökar vilket skapar ett behov av dialog.

De som är mest positiva till dialogen är tjänstemän, inte minst för att öka legitimiteten. Det är också viktigt att skilja på medborgardialog för att öka inflytandet och brukardialogen för att förbättra genomförandet.

Dialogen handlar inte bara om att få fram beslutsunderlag utan också om att tillsammans med de som bor, vistas och arbetar i staden identifiera problemen och förhållningssätt för att hantera dem på ett sätt som kan lägga grund för en socialt hållbar utveckling.

När det kommer till kritan handlar dialog väldigt mycket om makt. Det finns en rädsla bland politiker att dela med sig av makten. Men makt är inte ett nollsummespel, påpekar Hans Abrahamsson, makt är att bli bemäktigad, att man blir legitim, och det blir man bara om man kan dela med sig av makten och få människor delaktiga – då kan vi medskapande förstå problemen och att hitta lösningarna.

Barnkonsekvensanalys och Socialkonsekvensanalys som utgångspunkt för dialog

Ulrika Lundquist, Göteborgs stad

Det handlar mer om en konsultativ dialog för att få ett bättre beslutsunderlag. Vi behöver lyssna på flera olika röster för att utforma en plats. Den konsultativa dialogen hamnar långt ned på delaktighetstrappan, men är väldigt viktig.

Det är inte en politisk initierad dialog, men dialogen ger ett resultat som är av stort intresse för politiken. Ännu har staden inte hittat rätt sätt att hantera hur resultatet tas om hand.

SKA:n är framtagen av stadsbyggnadskontoret på uppdrag av nämnden. BKA analysen är framtagen av ett nätverk med personer från 15 olika förvaltningar.

Det finns ett politiskt uppdrag (byggnadsnämnden, fastighetsnämnden och trafiknämnden) att beakta barnperspektivet i alla tre dimensionerna av hållbar utveckling. Men politikerna har samtidigt gett direktiv om att planprocessen inte får ta längre tid. Detta är ett dilemma.

Barn är alla under 18 år. I Göteborg är det 20 % av medborgarna. Vilken stad behövs för 14-åringen och 17,5 åringen?

Ulrika menar att samverkan och kunskapsbildning är väldigt viktigt liksom att utforma gemensamma verktyg som de matriser man utvecklat. Matriserna är en grund för

planprocessen och kan vara en utgångspunkt för dialog. De bidrar också till att identifiera kunskap som saknas.

	Byggnad/Plats	Närmiljö	Stadsdel	Stad	Region
En sammanhållen stad					
Samspel och möten					
Ett fungerande vardagsliv					
Identitet och upplevelse					
Hälsa och gröna stadsmiljöer					
Trygghet och öppenhet					

Hälsa och säkerhet lyfts fram särskilt i BKA-matrisen. Buller och luftföroreningar påverkar barn på ett särskilt sätt. Det finns fem olika skalnivåer- byggnad och plats, närmiljö, stadsdel, stad och region.

Konsekvensanalyserna ska inte tas in i slutet av processen utan används redan från första stund och under hela processen. Olika teman kommer in i olika delar av processen. Just nu implementeras verktyget och utvecklas i en lärandeprocess.

Tidigt i processen görs en inventering av de teman som finns med i t.ex. en detaljplan. De utgör en tankemodell och ett förhållningssätt snarare än en metod, det finns flera olika metoder.

250 kommunala tjänstemän har gått en introduktionsutbildning i tre steg. I utbildningen används stora mattor med matriser som läggs på golvet som ett pedagogiskt verktyg för att få igång samtal.

Det är ett sätt att samla in och kartlägga kunskap, ett sätt att utvärdera och ett sätt att hitta kunskapsbehov. Vem kan ge oss den kunskapen? Till exempel kan medborgare eller andra aktörer bjudas in för att samtala.

Hur många måste man fråga? Vem ska man fråga? Hur för man svaren vidare?

Det är svårt att få till bra möten mellan politiker och medborgare när processen inte får ta längre tid.

Ulrikas presentation finns på Mistra Urban Futures hemsida under Events

Upplands Väsby's unika arbetssätt och processer med medborgardialog *Kristina Sandberg, NAI Svefa, Johannes Wikman, Upplands Väsby kommun*

Vilka krav ställs på en organisation för att den ska kunna hantera medborgardialog och den kunskap som tas fram?

Dialogpersoner behövs även i genomförandeskedet.

Upplands Väsby har gjort en resa de senaste åren. Från att ha varit en traditionell kommun som utför allt på egen hand till en som idag gör 60 % själv, medan resten görs på uppdrag av medborgarna utan att utföras av anställd personal från kommunen. Detta har ställt nya krav på kommunen och har påverkat inställningen till dialogarbetet.

Ett utskott under kommunstyrelsen är ansvariga för medborgardialogen.

Johannes som arbetet som kommunikationsstrateg har jobbat i fem år i kommunen och märkte att det i början fanns höga ambitioner men man hade inte alla verktygen. Utgångspunkten kan vara att det finns saker vi vet som vi vill bekräfta eller att det finns saker vi inte vet och därför behövs fler aktörer.

Vi kan inte allt själva! Det är en bra utgångspunkt att tro att man inte är världsbäst på medborgardialog.

När medborgardialogen byggdes upp testades olika metoder. Man identifierade att medborgarna hade väldigt mycket förväntningar. Det krävs att tjänstemännen och politikerna har en total öppenhet i vilka beslut som redan är tagna, exempelvis om det har gjorts en utredning som visar att det inte går att bygga en lekplats. Frågeställningarna måste vara tydliga. Det är också viktigt att medborgarna får komma in tidigt i processen. Det är viktigt att förklara vad syftet är med dialogen och var man är i processen. Dessutom är viktigt med återkoppling. Resultatet kanske visar sig 20 år senare - viktigt att kommunicera hela vägen var medborgarnas åsikter tar vägen.

Politiker och tjänstemän behöver kliva ur sin egen förförståelse och lyssna på riktigt. Det måste alltid finnas med olika experter från olika förvaltningar i kommunen så att det finns personer som kan svara på frågor.

Det är bara medborgaren som kan avgöra om de känner sig lyssnade på. Exempelvis kan nämndsammanträden vara öppna. Ibland behöver man tänka till kring vilken plats man bjuder in till, för att hamna på medborgarnas villkor så behöver man fundera kring målgruppen och placera sig där dessa finns (ställa sig i målgruppens skor). Det finns 11 olika exempel på dialogmetoder på Upplands Väsby's hemsida.

Planarkitekter har satt sig och ritat i köpcentrum för att visa var man är på väg. Under tre månader gav det 800 inspel till processen, som kommunen annars inte fått. Visionen är att

delaktighet och medskapande ska tas på allvar. Det handlar inte om att inhämta kunskap utan om att skapa tillfällen tillsammans som skapar kunskap.

Dialog är en process snarare än ett projekt, det vill säga arbetet är ständigt pågående. I alla planprocesser finns medborgardialogen med. Det finns anställda som arbetar särskilt med den frågan. Det finns ett tvärsektorielt samarbete mellan olika förvaltningar, bland andra stadsbyggnad, kommunikation och välfärd.

Politikerna ska svara på varför och tjänstemännen ska svara på hur. Tjänstemännen ska rigga och vägleda så att man når bästa måluppfyllelse. Politikernas stöd för en medborgardialog är avgörande. Vill inte politikerna så går det inte.

Dialog kostar och kräver en uttänkt organisation. Det är värt att ha kunskap och personer som kan det här. Det handlar om att bygga trovärdighet, dialog skapar förväntningar som man måste möta upp. Medborgardialog kräver tid, det är ett ställningstagande. Det handlar om att förvalta ett socialt kapital i stadsbyggnadsprocessen. Alla gruppleddare och KS ordförande sitter i ett råd för medborgardialog vilket skapar trygghet för tjänstemännen. Rådet initierar utveckling och följer upp.

Utvecklingen av delaktighet och medskapande har skett på samhällsbyggnadssektorn och testas nu i utbildningssektorn, men det finns ännu inget principdokument om det som genomsyrar flera förvaltningar.

Upplands Väsby bad Zara Hadid Architects att föreslå utformning av pendeltågstationen 2012, vilket gav en hel del uppmärksamhet.

Kristinas och Johannes presentation finns på Mistra Urban Futures hemsida under Events

Barn och unga i fokus när Drottninghög utvecklas

Katarina Carlsson, Helsingborgs stad

Drottninghög byggdes i slutet av 60-talet och där bor ca 3000 människor. Ca 30 % är barn och unga och hela 45% är under 25 år. Det kommunala bostadsbolaget äger alla de ca 1100 lägenheterna.

Projekt DrottningH är ett förvaltningsövergripande projekt.

Bilden av området är väldigt skamfilad. Men bor man där så trivs man generellt. Utmaningen är att förändra bilden och uppdraget är att fördubbla antalet bostäder och öppna området för resten av Helsingborg. Staden vill ha dit nya boenden och verksamheter. De befintliga kvaliteterna behöver lyftas fram och de boende i området behöver bli ambassadörer.

Staden har bestämt sig för att jobba aktivt med barn och unga som en särskild målgrupp för att komma in i området. Skolan är en viktig motor. En bra skola skapar ett bra rykte och en attraktivitet i området.

Flera tjänstemän träffade elever i femte klass på skolan varje vecka i en hel termin för att skapa ett ömsesidigt kunskapsutbyte. Vad är Drottninghög ur de ungas perspektiv?

Många övningar gjordes för att få en ömsesidig förståelse av olika värden i området. Eleverna bidrog med kunskap och tjänstemännen berättade om samhällsbyggnadsprocessen.

Närområden och lokala förutsättningar identifierades och tillsammans med barnen skapades även visioner och framtidsbilder. Detta presenterades under en vernissage då föräldrar och vänner bjöds in. Därigenom kom staden (via barnen) i kontakt med människor som annars är svåra att nå.

Därefter har staden jobbat med "Mina kvarter" som Svensk Byggtjänst lanserat - ett verktyg där stadsmiljön kan omvandlas online samtidigt som man kan ha en dialog. I Drottninghög har detta testats med högstadiungdomar på fritiden, men det har ännu inte utvärderats.

Dialog 3.0 är ett projekt som precis startats upp. Staden testar sig fram. Projektet bygger på tidigare erfarenheter men målgruppen breddas. Målet är även i detta projekt att skapa ett attraktivt Drottninghög och medvetandegöra vad som är bra med Drottninghög. Det finns många visioner och människor som vill saker.

En särskild projektmodell har tagits fram för hur man kan jobba med dialog och hur arbetet ska organiseras. Arbetet drivs av en liten projektgrupp och i nära samverkan med projektgruppen kommer det snart att finnas en referens-/arbetsgrupp med barn och unga som ambassadörer.

Tanken är att bilda studiecirkel, skapa utställningar etc. Det beror på vad ambassadörerna vill jobba med. Ett exempel är odlingslådor som har uppskattats väldigt mycket av medborgarna.

Från publiken:

Är det en process eller ett projekt?

Svar: Drottninghög har en utvecklingsperiod på 20 år. Projektet Dialog 3.0 har en 3-årig projektperiod (med stöd från delegationen för hållbara städer).

Mäts framgången?

Svar: I DrottningH så finns en följeforskare som dokumenterar allt som pågår. I skolan kan man påvisa bättre resultat bland eleverna. Det är dock svårt att säga hur skolan påverkas.

Hur ser återkopplingen till barnen ut?

Svar: Bland annat när planprogrammet var godkänt så hade tjänstemännen en återkoppling då de berättade om innehållet i programmet och visade på plats hur de ungas synpunkter tagits om hand.

Katarinas presentation finns på Mistra Urban Futures hemsida under Events

Botkyrkaborna i tidig dialog om översiktsplanen ***Sofia Wiberg, Urban and Regional Studies, KTH***

Sofia har arbetet bland annat med en översiktsplan i Botkyrka i tidigt skede. Arbetet var väldigt uppsökande - Sofia besökte SFI-klasser, skolor och flera öppna möten anordnades. På dessa möten dök mest äldre män upp.

Ett stort problem är representativiteten. Det borde kunna motverkas genom uppsökande arbete. Men det var väldigt mycket arbete som stoppades i byrålådan.

Som konsult så blev Sofia uppringd och tillfrågades om att göra uppdrag på tre månader då en hel kommun skulle tillfrågas. Hon började granska sin egen roll och vad dialogen har för nytta.

Hon sökte sig då till forskningsvärlden och är nybliven doktorand. Hennes första arbete har handlat om att kartlägga huvudsyftet med medborgardialog genom att intervjua politiker och tjänstemän. Botkyrka valdes som en fallstudie eftersom kommunen jobbar väldigt aktivt med frågan på olika sätt via fokusgrupper, ungdomsfullmäktige m.m.

Varför medborgardialog?

Att bredda beslutsunderlaget genom att fånga upp livet på platsen var ett motiv. Att stämma av med medborgarna om uppdraget har tolkats rätt och med politikerna var ett annat. Öka kunskapen bland medborgarna om kommunens process och arbete upplevdes också som en orsak. Känslan av att vara delaktighet nämns också som viktigt- det skapar engagemang i andra forum. Det som togs upp mest var att bygga ett förtroende och en stark demokrati. En medborgare uttryckte att man fick en förståelse för andra snarare än att vara med och påverka.

”Vi betalar skatt för att politiker och tjänstemän ska sköta de yttersta besluten. Dialogerna är främst till för att öka förståelsen, förankra och fördjupa kunskap.”

Sofia menar att det kan behövas mer görande att det inte bara bjuds in till dialogforum utan att det finns möjlighet att uttrycka sig kreativt och faktiskt skapa den verklighet man lever i. Ge möjlighet för invånare att utveckla sin plats.

Kanske kan det finnas en potential för att ett samtal i ett tidigt skede kan skapa perspektiv och en relation, snarare än att påverka och skapa resultat. Det viktigaste är kanske inte att ge input till planen utan att ge input till varandra. Målet är inte alltid att nå konsensus och komma fram till de rätta besluten.

Ett bra samtal i tidigt skede skapas inte automatiskt. Det krävs att den genomförs på ett genomtänkt sätt, att det finns en genuin vilja att lyssna. Det måste finnas möjlighet för invånare att ta initiativ och skapa dagordningen. Möten i sig haren viss oförutsägbarhet vilket måste räknas med. Det gör även att de är svåra att mäta.

Från publiken:

Vi fastnar i resultat tänkande, effektivitetstänkandet och tvunget att återkoppla så det var väldigt befriande att höra.

Möjligheterna för invånarna att själva ta initiativ kontra kommunens spännande projekt som dimper ned. Vad främjar en bra dialog? (beroende på vem som är initiativtagare)

Lästips: ”Bowling Alone”, av Robert Putnam som handlar om hur vi gör allt mindre tillsammans och engagerar oss allt mindre i samhället, samt ”The Great Good Place” av Ray Oldenburg, om behovet av en ”tredje plats”- inte hemma och inte på jobbet – där sådana samtal kan föras informellt och utan barriärer.

Sofias presentation finns på Mistra Urban Futures hemsida under Events

Workshop - inledning

Del 1:

Vad behöver ni för att bli bättre på att jobba med medborgardialog i stadsbyggandet?

Alla deltagare satte sig i grupper efter lunchen (valfri placering vid "cafébord") och blev uppmanade att formulera frågeställningar, ämnen eller teman att diskutera vidare. Exempelvis behov är kunskap, förankring, metoder, utbildning etc. Förslagen sattes upp på väggarna och alla kunde med färgade klistermärken rösta på de förslag som de tyckte var viktigast.

Del 2:

Under fikat samlades förslagen ihop och delades in i 10 teman. Dessa var:

- Resultatet av dialog
- Aktörer och maktfördelning
- Tidsaspekten- bygga relationer
- Utbildning och kompetensutveckling
- Syften med dialog
- Representativitet
- Tillit
- Gestaltning
- Politikens roll
- Målgrupp och kommunikationsvägar

När deltagarna kom tillbaka satte de sig vid det bord där det tema låg som de ville diskutera vidare. Av de 10 teman som listades så bildades 5 grupper. Några teman slogs samman och formulerades om. Grupperna inledde med en presentationsrunda och utsåg sekreterare och gruppleadare som presenterade i plenum vad gruppen kommit fram till.

På pappret som låg på borden stod följande, utöver det tema, ämne eller frågeställningar som identifierats under del 1, och som deltagarna i gruppen valt att diskutera vidare:

Diskutera och besvara följande frågor:

- Varför har ni valt detta tema?
- Hur kan ni bli bättre på detta? (Behövs ny kunskap? Nya metoder?) Vad kan vara nästa steg i arbetet?
- Vilka av er vill delta? Finns det fler aktörer som ni behöver samverka med?
- Vilka resurser krävs?

Resultatet av gruppdiskussionerna följer nedan.

Grupp 1:

Tema: Politikens roll

Gruppdeltagare: Jacob von Post, Höganäs kommun, Rickard Ahlström, planarkitekt, Falkenbergs kommun, Elin Elebring, Lerums kommun, Karin Harlin, Trollhättan stad, My-Linda Lorentsson, Borås stad, Sofia Wiberg, KTH, Marie Svensson, Göteborgs stad, Stadsdelsförvaltningen Askim-Frölunda-Högsbo, Sofia Petersson, Varbergs kommun, Athanasios Patsias, Malmö stad, och Ulrika Lundquist, Göteborgs stad

Frågeställningar från del 1 av workshopen

- Medborgardialog – komplement eller konkurrent till representativa demokratin?
- Hur är fritidspolitikers kontra heltidspolitikers roller?
- Det behövs tydliga mandat för att skapa tillit
- Kultur är viktigt kopplat till tillit, man måste våga lita på att ett mandat håller
- Det finns olika kulturer på olika förvaltningar och olika personer har olika roller
- Det behövs forum där politiker och tjänstemän kan träffas och förstår varandra
- Man behöver kunna vara öppen. Fritidspolitiker har en del kunskapsluckor som behöver fyllas. Det behövs kompetensutveckling för att skapa samsyn i olika frågor
- Mistra Urban Futures kunskapsseminarium

Anteckningar gruppsamtal

Politikens roll:

- Frågor som uttrycktes var: Varför känner inte medborgare att de kan påverka? Påverkar politisk färg inställning eller genomförande av dialog. Var är politiken? Varför är de inte där?
- För vem gör vi detta? Vårt uppdrag kommer från människor. Hur gör vi? Hur engagerar vi?
- Hur bör överlämnandet till politiken se ut?

Diskussion kring politikens roll i dialogarbetet

- Olika kommuner hade olika erfarenheter. Vissa hade politiker som verkligen var intresserade, andra som hade svårt att prata med sina. Bland annat beroende på storleken i en kommun och det faktiska fysiska avstånd som är mellan tjänstemän och politiker. Fördes in på diskussion om olika typer av kulturer i olika kommuner. I vissa är det mer öppenhet och tjänstemännen upplevde det som enkelt att ta upp frågor med sina politiker på ett förutsättningslöst sätt. I andra kommuner var relationen mer spänd, och byggde mer på maktaspekter.

- En diskussion handlade om hur man kan överlämna ett dialogmaterial på ett levande sätt till politiker. De har inte tid att vara med vid alla dialogtillfällen och det är mycket som försvinner i själva överlämnandet. Deltagarna konstaterade att det är svårt att ge vidare ett material då mycket bygger på själva känslan/upplevelsen. Det går inte att föra vidare endast i ord.
- Tjänstemän behöver bli bättre på att förklara konsekvenser av olika beslut. Speciellt problem i större kommuner.
- En tjänsteman berättar att de i sin kommun har målseminarier där tjänstemän och politiker tillsammans diskuterar. Detta ger en bra förutsättning för att skapa en kunskapsbas. Tjänstemännen får förståelse för hur diskussionen gick politiskt.
- En förutsättning är att det finns trygga politiker.
- I kommuner där det inte finns ett majoritetsstyre. Där behöver man ha dialog. Ha man en tydlig majoritet så finns mindre behov av att ha dialog.
- Det behövs mer kunskap bland politiker och planerare. Planerare kan ha olika idéer om begreppen. Olika i olika kommuner. Vissa tycker att politiken behöver mer kunskap, andra att politikerna har mer kunskap än tjänstemännen.
- Att ha dialog längre i processen. När kommunstyrelsen ska ha verkstad, då vill vi också ha dialog.
- Politiken behöver stöd för att kunna ta kloka beslut och mål. Det behövs en större öppenhet.
- För att dialogerna ska bli bättre behövs det skapas en bra kultur i kommunen. Det behöver finnas en trygghet hos både politiker och tjänstemän.

Tydlighet

- Vara tydlig vad mötet handlar om. Även om det inte finns någon skiss finns det en agenda.
- Det händer så mycket bakom kulisserna. Varför gör politikerna så? Vad finns det för rädsla bakom? Finns ingen logik.
- Tydlig dialog kring frågor som kan ge någon effekt

Grupp 2:

Tema: Aktörer och maktfördelning

Gruppdeltagare: Magdalena Forsemalm, Mobile Art, Christoffer Carlander, Stockholms stad, Stadsbyggnadskontoret, Bengt Andersson, Södertälje, Nina Hannula, Partille kommun, Birgitta Fredén, Ale kommun, Mila Sladic, Höganäs kommun, Christina Zoric Persson, Helsingborgs stad, Mattias Bjellin, Halmstad kommun, och Anette Larsson, Malmö stad samt Lisa Ström (ordningsman)

Anteckningar gruppsamtal

- Makten över dagordningen vem har den? Vem styr dialogen? Politikernas roll diskuterades. Ibland är politikerna frånvarande på möten med medborgare (exempelvis samrådsmöten eller andra dialogmöten). Vad är deras vinst och intresse av att medverka? Riskerar de att förlora väljare genom att vara på plats? Är tjänstemännen bara politikernas förlängda arm?
- Hur samlar man upp frågor som kommer upp i en dialog med medborgare och som inte står på dagordningen? Vad behövs för att skapa ett bättre forum mellan olika aktörer? Rollerna mellan politiker och tjänstemän kan behöva redas ut.
- Fler än kommunen har planeringsansvar – hur ser dialogen ut då?
- Dialog mellan olika aktörer möjliggör lärande insikter att förstå vad man ska satsa pengar på och vilka möjligheter till samfinansiering som finns. Kommunen behöver bli mer lyhörd för näringslivet av att skapa bra projekt och kanske framförallt vice versa?
- Dialogen om staden pågår på en massa olika arenor och nätverk kommunen kan omöjligt vara med på alla, i Västerbotten finns många byar som avfolkas och där ägde kommunala bolaget en fastighet och då överläts ansvaret till pingisklubben som ville vara fastighetsägare och sköta driften fastigheten. Det ideella föreningslivet är också en aktör i samhällsfrågorna.
- Det finns olika exempel utomlands där samhällsansvaret till större del flyttas över till andra aktörer.
- Det ligger en stor vinst att i tidigt sked skapa en gemensam målbild
- Det finns flera aktörer med samhällsplaneringsansvar. Geografiskt och organisatorisk samverkan mellan olika offentliga aktörer (kommunal förvaltning, bolag, region/landsting) är viktigt.
- Hur kommer folkhälsoperspektivet in i en planeringsprocess? Folkhälsosamordnare/strateger arbetar för en förbättrad och mer jämlik hälsa. Delaktighet är en viktig del av folkhälsan. Malmökommissionen är ett exempel på ett

sådant projekt Ytterstadsprojekt har ofta en sådan bevekelsegrund från start. Är det då ett problem om det startar i en rad stadsbyggnadsprojekt?

- Den huvudsakliga befolkningen finns i befintliga stadsdelar och det behövs former för samverkan med dem.
- Man behöver paketera kunskapen om olika partnerskap och styrningsformer som politiker kan ta till sig. Ur dialogperspektiv kan det handla om att beskriva problembilden som och hitta lösningar via partnerskap och gemensamma målbilder.
- Planerarollen förändras – mer av en koordinator som hanterar processen.

Grupp 3:

Tema: Resultatet av dialog och gestaltning

Gruppdeltagare: Mats Sjölin, Göteborgs kulturförvaltning, Tomas Lundberg, arkitekt Mobile Art, Mona Seuranen, Krook och Tjäder, Louise Heilborn, Kungsbacka kommun, Andreas Benkel, Lerums kommun, Lennart Dahlberg, Härryda kommun, Heli Rosendahl, Nynäshamns kommun, Lisa Bomble, Chalmers arkitektur, Cornelia Björk, Västra Götalandsregionen, Kristina Sandberg, NAI Svefa, och Sara Dahlström, Tjörns kommun (ordningsman)

Anteckningar gruppsamtal

- Hur hanterar man minoriteter? Hur hanterar man "felaktiga åsikter"? Finns det sådana? Exempelvis antidemokratiska? Eller vad gör man i en bilberoende stad där det behövs bättre tillgänglighet för de få som inte har bil. Tjänstemännen får presentera resultatet och sedan är det upp till politikerna att göra avvägningarna.
- Majoritetsbeslut genererar "förlorare". "Implementering" insinuerar "trycka nedåt", olika värden har olika betydelser
- Har den representativa demokratin sin finita form? Endast idén sätter gränser.
- Det är viktigt att definiera vad det ska samtalas om. Dialogtilltalet ska kunna generera bakgrunder (kontexter) och vara öppet.
- Mötets ramar är inte alltid deltagarnas ramar.
- När dialogen är genomförd och resultaten hamnar i stuprör, är en del av dialogen redan för sen?
- Översiktsplaneprocessen är ett bra tillfälle för reflekterande samtal.
- Älvstaden är ett projekt där frågan var väldigt förutsättningslös, allt hinner inte diskuteras och kommer inte tas tillvara.
- Ska man vara trovärdig i sin dialog måste man kunna ta tillvara initiativ underifrån.
- Hur kan vi bli bättre på att kommunicera redan fattade beslut? Det behövs ett system för att ta hand om synpunkter och felanmälningar, det saknas något organisatoriskt. Det behövs ett system för att sortera frågor inom organisationen.
- Rollerna mellan tjänstemän och politiker kan i vissa fall begränsa dialogmöjligheterna
- Gruppen pratade om det faktiska resultatet i form av byggnader.
- Även utförande/fastighetssidan behöver få med sig värden från dialogprocesser.
- Dialogsystem är upplagda efter dagens agenda – hur tar man omhand om helheten, från cykelställ till visioner?
- Hur tar man tillvara på medborgarnas berättelser och sprider dem inom kommunen?
- Hur hanteras de inspel i dialogen som inte leder till majoritetsbeslut?
- Implementering – vad är det? Hur gör man?
- Vad gör man när det lyfts frågor på ett möte med medborgare som inte handlar om syftet med mötet, hur hanterar man det? Det är en organisatorisk fråga. Man måste kunna hantera de bollar som är oväntade.

- När något hamnar utanför stupröret så blir det svårt att hantera.
- Pratar vi om en samhällsdialog eller politikerdialog? Invånarna bryr sig inte om vem de pratar med från myndigheten, utan enbart att de är från den myndigheten.
- Det behövs kompetens inom kommunen för att göra att dialogen blir ett samtal och tvåvägskommunikation och inte bara envägskommunikation – informationsinsamling
- Det skulle vara bra med forskning på dialog med ett tvärvetenskapligt perspektiv: Vilka värden som man får fram genom medborgarinflytande ger ekonomiska värden längre fram? Vilken nytta finns för privata aktörer?
- Hur ser sambanden ut mellan medborgardialog, stadsutvecklingsprocesser och gestaltning?

Grupp 4:

Tema: Syftet med dialog och tillit i dialogen

Gruppdeltagare: Karin Löfgren, Krook och Tjäder, Silvia Orrego Briceño, Göteborgs stad, Stadsbyggnadskontor, Katarina Carlsson, Helsingborgs stad, Stadsbyggnadskontor, Åsa Jönsson, Tjörns kommun (ordningsman), Josefina Hinnersson, Västfastigheter, Västra Götalandsregionen, och Ulrica Gustafsson, Mistra Urban Futures (ordningsman)

Anteckningar gruppsamtal

- Är målet att alla ska bli nöjda?
- Varför dialog? Gruppen tror att dialogen är helt nödvändig för den sociala hållbarheten- man behöver kännas sig delaktig, synas och höras. Vi mår bra ur ett folkhälsoperspektiv av att delta vilket är ekonomiskt gynnsamt på längre sikt.
- Är konsensus något att sträva efter egentligen? Gruppen tror att svaret är nej, mötet och samtalet i sig själv har ett värde, inte att man kommer överens.
- Det ligger en passivitet i begreppet att vara nöjd. Medborgaren blir en konsument som ska bli nöjd. Det är delaktigheten som sådan som har ett värde.
- Tilliten är en förutsättning för dialogen – det behövs en öppenhet och en tydlig agenda. Det går inte att avspisa folk med att de pratar om fel saker om de har tagit sig tid att ta sig till mötet.
- Vilka är de fem viktigaste sakerna för att skapa tillit i stadsbyggnadsprocessen?
- Det finns en problematik i att vissa kanske inte vill prata om de saker som står på dagordningen.
- Vi behöver förändra dialogen och skapa fler tillfällen för "öppna hus" för att förstärka demokratin.
- Metoden att ha en öppen dialog och som handlar om "svala" frågor för att skapa tillit kanske är en bra metod. Ett sådant system skulle kunna hantera de "heta" frågorna emellanåt. Ett sektorsövergripande system.
- Problem: Hårda/mjuka frågor.
- Stora hot i framtiden – syftet med dialog borde vara att förhindra, minska dem.
- Folk ska tro på demokratin... tillit.
- Mellanplats, inbjudan, egna gräsrotsinitiativ. Ängslighet... varför? tydliga mandat saknas. Kommunen är en servicefunktion. Som myndighet har ett uppdrag.
- Genom att fråga politiker kan man få ett mandat. Problem: Man handlar bortanför sitt uppdrag. Eller har man ett uppdrag?
- Viktigt med en lång process. Går det snabbt kommer man fram till ett mål, men når man rätt mål?
- Tydliga roller i Upplands Väsby.

- Tydlighet ger trygghet och möjlighet att skapa relationer och tillit.
- Uppdrag att jobba med sociala frågor. Resurser och tid knappa. Syftet med medborgardialog: Tycka om sin stad. Stadsdelar. Gbg Stad ska hitta samarbeten. BKA SKA ska genomföras tillsammans med SDN.
- SDN perfekt forum. Går på tvären.
- Dialog, viktigt med tydlig frågeställning. Detta blir ett hinder. Paradoxalt! Öppenhet är grunden för tillit.
- Hur tar man hand om det man hör, men som egentligen inte var frågan?
- Öppenhet krävs för att få tillit – kunna återkoppla är viktigt.
- Syftet med dialog: Medvetandegöra för planerare och medborgare att dialog är komplext!
- Viktigt att vi tar emot alla frågor, trots att det inte ingår i själva frågan.
- Handlar om förväntningar som deltagarna har.
- Återkommande öppna forum. Underhåll av demokratin.
- "Ordet är fritt" 2 ggr/år.
- Och definierade frågor-möten ett antal ggr/år – ger tydlighet.
- Alla har begränsade resurser. Samrådsprocess gisslantagning. Banta projektet. Öppenhet och tillit – hitta lösningen på bredden – Crowd sourcing.
- Yttersta syftet med medborgardialog: Låta människor kunna påverka sin situation. Delaktighet är hälsofrämjande! Medborgarens roll är också att ta ansvar att prioritera.
- Hur mår vi? Det är ett resultat. Nu måste vi göra på annat sätt.
- Demokratin blir försvagad. Gå in i överläggningsformer. Demokratiska överläggningar. Mår bra med hjälp av delaktighet. Vi har det demokratiska förhållningssättet. Du avgör själv om du är nöjd eller ej, men jag mår bra.
- Har man varit med har man en större förståelse för att det blir som det blir
- Vi talar om att förändra samhällsstrukturer.
- "Vill: Nu testar vi!" Nu kör vi testet se Lerum.
- HUR gör vi det? Vågar vi prova? Tänk prototyper – ej pilotprojekt.
- Syfte: Var gör viktig Delaktighet lika med folkhälsa.
- Idag saknar vi svala diskussioner. Skapa relationer..
- Skapa öppna möten.
- Syftet med Upplands Väsby: Förstärka delaktighet. Praxis att folk ska komma till tals. Forum för dialog...
- Konsensus är inte relevant! Men det svenska samhället lever i en konsensus-värld.
- Genom att få med många: Deep democracy. Förstå den metoden – titta på med olika perspektiv.

Sammanfattning av gruppdiskussionen

- Syfte: Varför dialog? Ekonomisk vinning. För att få samhället socialt hållbart är dialog viktigt ur ett folkhälsoperspektiv.
- Är konsensus något att sträva efter? Nej. Dialog och samtal har ett syfte i sig.
- Nöjd: Är det passivt? Nej, delaktighet, att synas och att höras, är det viktiga!
- Tillit är en förutsättning för dialog. Tydlighet viktigt. MEN behandla mötesdeltagarna med respekt genom att inte säga att någon som lägger in sitt engagemang har fel med en fråga som egentligen inte var grundfrågan.
- Kanske har en dialog med "svala frågor" kontinuerligt. Då skapar man tillit. Detta gör att systemet klarar av att ta hand om de "heta frågorna".
- I botten ligger folkhälsoperspektivet.
- Mistra Urban Futures skulle kunna vara en plattform för nätverk kring dialogfrågor. Viktigt att dela nätverk. Behöver hitta former för att nå ut med vikten med dialog – hur nå de som inte är redan frälsta?

Grupp 5:

Teman: Kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte/Målgrupp och kommunikationsvägar/representativitet och demokrati

Gruppdeltagare: Adelina Lundell, Älvstranden Utveckling AB, Cecilia Widh, Staden vi vill ha, Niklas Svensson, Stadsbyggnadskontoret, Stockholm stad, Tinna Harling, Tjörns kommun (ordningsman), Jenny Enbuske, Höganäs kommun, Jesper Svensson, Västra Götalandsregionen, och Joakim Forsemalm, Radar och Göteborgs universitet

Om kompetensutveckling

- Viktigt att inte bara tänka att planerare ska utbildas, utan att man även ska använda sig av andra kompetenser i planering och dialog, till exempel etnologer. Kan vara svårt med till exempel en examen i samhällsplanering att få jobb, trots att man läst humanekologi, GIS med mera.
- Viktigt att förstå som planerare/arkitekt att man behöver dialog. Även viktigt att man lär sig på arkitektutbildningen hur man ska arbeta som projektledare, men man lär sig inte alls det på utbildningen.
- Idag sker en frikoppling mellan det mjuka och det hårda – båda två behövs och det krävs en förståelse. Som fysisk planerare måste man tvingas in i det mjuka samtalet.
- Stort behov av kunskap. Viktigt att jobba med lärandeprocesser... "Learning by doing"
- Släpp fokus utbildning, tänk lärande. Och kunskapsinhämtande.
- Viktigt med mötesplatser – motverkar segregation.
- Viktigt med ett ödmjukt förhållningssätt.

Hur kan vi jobba med detta?

- Viktigt att jobba med temporära projekt. Kan ge andra än kommunen möjligheter till inspel. Men – en organisation behövs!
- Hur kan sedan ta till sig det som är bra? Och göra permanent! Brända tomten vid Brunsparken tas upp som ett exempel. Finns nu, men kan inte bli permanent...
- Det behövs utrymme för att ta tillvara goda idéer!
- Hur mycket bygger vi samhälle och hur mycket förvaltar vi idag?

- Stockholm – tydliga med att det ska byggas mycket, invånarna kan tycka till om hur det ska ske men inte om det ska ske.
- Viktigt att processen sker öppet!

Nästa steg

- Kairos-projektets fokus är bland annat på dialog.
- Vad händer med ungdomarna?
- Behov av att skapa ny kunskap, kanske behöver man vara obekvämd?
- Kan vi ta del av varandras kompetenser? Kan man informera på högskolor (planerare/arkitekter behöver koll på vad samhällsplanerare/etnologer osv kan...)
- Viktigt att vidga sina cirklar och nätverk! Samverkan! Lärandeprocess...
- Kan man använda varandras nätverk?
- Ett av centrets uppgifter! Nya hemsidan öppnar upp nya möjligheter.
- Goda exempel på tvärfackliga projekt.
- Behov av att strukturera metoder.
- Finns en uppsjö goda exempel – men hur kan vi i det dagliga arbetet jobba med tidiga dialoger? Kan man använda web osv?
- Kan man arbeta med tidiga dialoger i programskedet och istället se samrådet som en återkoppling på dialogarbetet (måste inte vara ett fysiskt möte).
- "Framtiden är redan här" Skrift utgiven av Mellanplats – lyfter just upp programskedet som det lämpliga forumet för dialog.
- Alltid olika förutsättningar.
- Viktigt att inte bara titta på de goda exemplen, utan även de dåliga – en lärandeprocess...
- Exempel – Skeppsbron var en god intention som inte blev återkopplad. Planen lyfte dock upp många av medborgarnas idéer. I arbetet med Älvstranden så har dock erfarenheter dragits från detta projekt = lärandeprocess! Gav ny kunskap!

Vad kan vi göra?

- Dagens tankar samt Stadsbyggnadsdialogen – kunskap som delas på webben.
- Vi behöver inte samla nya verktyg, utan använda det som finns!
- Viktigt att veta grundförutsättningarna. Vilka politiska beslut är tagna? Situationsanalys. Kartlägga. Det kollektiva minnet är långt!
- Resurser är inte det som behövs, men nätverk, plattformar, kunskapsutbyte.
- Den longitudinella studien skulle behövas – blev det som det sas i dialogen?
- Hur kan vi nå dem som "inte är redan frälsta"?

Slutligen, några frågor som lyftes upp på väggen i del 1 men som inte diskuterades vidare i grupperna:

- Dialogtyper – medborgardialog kontra brukardialog
- Dialog i andra sammanhang är PBL och stadsbyggnad
- Projekt kontra process
- Risker/möjligheter med att ha fördefinierade frågor
- Dialog och samverkan inom förvaltningar
- Påverkar politisk färg inställning eller genomförandet av dialog?
- Konkreta exempel med tips och verktyg för framgångsrika dialoger, till exempel ur när vi rätt målgrupp
- Alternativa platser för dialog (facebook, sms, odlingslådor, skolan, köpcentrum, BVC)
- Hur synliggöra man medborgare i icke-prioriterade områden?
- Tidsaspekten – bygga relationer. Vem äger frågan om tid? Vems tid tar man i anspråk?
- Dialogen är en resa- en mental förflyttning som omfattar förberedelser (40 %), genomförande (20 %) och efterarbete (20 %) Det finns inga genvägar!

Dokumentation av Jan Riise, Tinna Harling, Lisa Ström och Ulrica Gustafsson, med hjälp av Sofia Wiberg, Åsa Jönsson och Sara Dahlström